

XÂY DỰNG CHÍNH PHỦ KIẾN TẠO PHÁT TRIỂN TRONG MỐI QUAN HỆ GIỮA NHÀ NƯỚC - THỊ TRƯỜNG VÀ XÃ HỘI Ở VIỆT NAM

NGUYỄN KHÁNH LY*

Trong bối cảnh Việt Nam tiếp tục hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, xây dựng nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và đẩy mạnh cải cách bộ máy nhà nước, yêu cầu xây dựng Chính phủ kiến tạo phát triển ngày càng trở nên cấp thiết. Bài viết làm rõ vai trò của Chính phủ trong mối quan hệ giữa Nhà nước - thị trường - xã hội; đồng thời, đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản trị quốc gia trong giai đoạn phát triển mới.

Từ khóa: Chính phủ kiến tạo phát triển; nhà nước; thị trường; xã hội.

As Vietnam continues to improve the socialist rule-of-law State, develop a socialist-oriented market economy, and accelerate reforms of the state apparatus, the need to build a developmental government has become increasingly urgent. The article clarifies the Government's role in the relationship between the State, the market, and society. It also proposes several solutions to enhance the effectiveness and efficiency of national governance in the new stage of development.

Keywords: Developmental government; state; market; society.

NGÀY NHẬN: 18/4/2026 NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 27/6/2026 NGÀY DUYỆT ĐĂNG: 17/7/2026

Email: vivaldil25@yahoo.com

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.366.2026.1556>

1. Đặt vấn đề

Trong giai đoạn phát triển mới, yêu cầu đổi mới mô hình quản trị quốc gia, nâng cao hiệu lực, hiệu quả hoạt động của bộ máy nhà nước và phát huy vai trò của thị trường, xã hội đang đặt ra những yêu cầu mới đối với Chính phủ. Văn kiện Đại hội XIV của Đảng xác định nhiệm vụ “giải quyết đúng đắn mối quan hệ giữa Nhà nước - thị trường - xã hội, khẳng định vai trò quyết định của thị trường trong huy động và phân bổ các nguồn lực phát

triển” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, tr. 87). Việc triển khai mô hình chính quyền địa phương hai cấp, đẩy mạnh phân quyền, phân cấp, cải cách hành chính và chuyển đổi số càng đòi hỏi Chính phủ phải chuyển mạnh từ tư duy quản lý sang kiến tạo phát triển.

Trong bối cảnh đó, Chính phủ kiến tạo phát triển không chỉ thực hiện chức năng quản lý nhà nước theo nghĩa truyền thống

* TS, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

mà còn giữ vai trò thiết kế thể chế, hoạch định chính sách, điều tiết vĩ mô và tạo lập môi trường thuận lợi để thị trường vận hành hiệu quả, các chủ thể xã hội phát huy tính chủ động, sáng tạo và tham gia tích cực vào quá trình phát triển đất nước. Đây cũng là điều kiện quan trọng nhằm huy động, phân bổ và sử dụng hiệu quả các nguồn lực, nâng cao năng lực cạnh tranh quốc gia, tăng cường khả năng thích ứng trước những biến động của bối cảnh trong nước và quốc tế; đồng thời hướng tới mục tiêu phát triển nhanh, bền vững trên cơ sở kết hợp hài hòa giữa tăng trưởng kinh tế với tiến bộ, công bằng xã hội.

Vì vậy, việc làm rõ vai trò của Chính phủ kiến tạo phát triển trong mối quan hệ giữa Nhà nước - thị trường - xã hội và đề xuất các giải pháp tiếp tục hoàn thiện mô hình này có ý nghĩa lý luận và thực tiễn, góp phần nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản trị quốc gia và đáp ứng yêu cầu phát triển của Việt Nam trong giai đoạn mới.

2. Vai trò của Chính phủ kiến tạo phát triển trong mối quan hệ giữa Nhà nước - thị trường và xã hội trong bối cảnh mới ở Việt Nam

Trong quá trình xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa và phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, việc xử lý hài hòa mối quan hệ giữa Nhà nước - thị trường - xã hội có ý nghĩa quyết định đối với hiệu quả quản trị quốc gia và phát triển bền vững. Nhà nước xã hội chủ nghĩa vừa bảo đảm định hướng phát triển, vừa phát huy vai trò của thị trường và các chủ thể xã hội trên cơ sở thống nhất giữa chức năng chính trị và chức năng xã hội. Trong mối quan hệ đó, Chính phủ giữ vai trò trung tâm của quyền hành pháp, trực tiếp thể chế hóa chủ trương của Đảng thành chính sách, pháp luật và tổ chức thực hiện. Quan hệ giữa Nhà nước - thị trường và xã hội là quan hệ giữa chủ thể điều tiết với các chủ thể của nền kinh tế và xã hội. Theo nguyên tắc những gì thị trường và xã hội thực hiện hiệu quả thì Nhà nước không làm thay,

Chính phủ tập trung vào xây dựng thể chế, hoạch định chính sách, điều tiết vĩ mô, khắc phục các khuyết tật của thị trường và tạo lập môi trường thuận lợi để các chủ thể phát triển. Cơ chế vận hành của Chính phủ kiến tạo là cơ chế đối tác và chia sẻ trách nhiệm, trong đó đẩy mạnh hợp tác công - tư (PPP), huy động nguồn lực xã hội đầu tư phát triển kết cấu hạ tầng; đồng thời, xây dựng nền hành chính phục vụ với bộ máy tinh gọn, hiệu năng, hiệu lực và hiệu quả.

Tinh thần kiến tạo được thể hiện rõ trong quá trình cải cách tổ chức bộ máy nhà nước thời gian qua: (1) Ở Trung ương, cơ cấu tổ chức Chính phủ được sắp xếp từ 22 bộ, cơ quan ngang bộ xuống còn 17 bộ, cơ quan ngang bộ; số cơ quan thuộc Chính phủ giảm từ 8 xuống còn 5. Các tổ chức bên trong bộ, cơ quan ngang bộ được rà soát, giảm mạnh số lượng cục, vụ, chi cục và tổ chức tương đương; đồng thời, chấm dứt mô hình tổng cục; (2) Ở địa phương, cả nước hiện có 34 đơn vị hành chính cấp tỉnh gồm 27 tỉnh, 7 thành phố; 3.321 đơn vị hành chính cấp xã, gồm 2.621 xã, 687 phường và 13 đặc khu; đồng thời, kết thúc hoạt động của 696 cấp huyện; (3) Hệ thống cơ quan chuyên môn thuộc UBND các cấp cũng được sắp xếp lại với 467 cơ quan chuyên môn thuộc UBND cấp tỉnh và 10.066 phòng chuyên môn thuộc UBND cấp xã; (4) Hệ thống đơn vị sự nghiệp công lập được cơ cấu lại. Đến tháng 9/2025, cả nước còn 42.989 đơn vị, giảm 5.453 đơn vị so với năm 2021, tương đương giảm 11,26% (Thu Giang, 29/6/2026).

Trong bối cảnh đó, vai trò của Chính phủ kiến tạo phát triển không chỉ được thể hiện ở việc hoàn thiện thể chế và tổ chức bộ máy mà còn ở chức năng định hướng, điều tiết và bảo đảm cho sự vận hành hiệu quả của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Với tư cách là chủ thể thực hiện quyền hành pháp, Chính phủ định hướng sự vận động của nền kinh tế thông qua hệ thống chính sách, pháp luật và các chương trình

phát triển kinh tế - xã hội. Vai trò này được thể hiện trên các phương diện:

(1) *Trong lĩnh vực sở hữu*, Chính phủ kiến tạo phát triển thực hiện vai trò hoàn thiện thể chế, bảo đảm sự vận hành thống nhất của các hình thức sở hữu trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Việc đồng thời tồn tại ba chế độ sở hữu, gồm: sở hữu toàn dân, sở hữu tập thể và sở hữu tư nhân tương ứng với các hình thức sở hữu nhà nước, sở hữu tập thể và sở hữu tư nhân, là yêu cầu khách quan của quá trình phát triển nền kinh tế ở Việt Nam. Thông qua việc ban hành và tổ chức thực hiện hệ thống chính sách, pháp luật cùng các công cụ điều tiết kinh tế, Chính phủ định hướng phát triển hài hòa giữa các khu vực kinh tế, từng bước củng cố vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước, phát huy vai trò của kinh tế tập thể; đồng thời, tạo môi trường thuận lợi để kinh tế tư nhân phát triển, qua đó, hình thành nền tảng vững chắc cho sự phát triển của nền kinh tế quốc dân.

(2) *Trong lĩnh vực quản lý*, vai trò kiến tạo của Chính phủ được thể hiện ở việc chuyển từ phương thức quản lý hành chính trực tiếp sang quản trị phát triển trên cơ sở hoàn thiện thể chế, phân cấp, phân quyền và nâng cao tính minh bạch. Chính phủ ban hành và tổ chức thực hiện các cơ chế, chính sách nhằm tạo điều kiện để người lao động tham gia trực tiếp hoặc gián tiếp vào quá trình xây dựng, triển khai, giám sát và kiểm tra việc thực hiện các kế hoạch phát triển của doanh nghiệp, qua đó, nâng cao hiệu quả quản lý và tăng cường trách nhiệm giải trình.

Trong điều kiện triển khai mô hình chính quyền địa phương hai cấp, Chính phủ đã chỉ đạo các bộ, cơ quan ngang bộ rà soát tổng thể 5.076 văn bản quy phạm pháp luật, gồm: 199 luật, 52 pháp lệnh, 35 nghị quyết của Ủy ban Thường vụ Quốc hội, 892 nghị định, 306 quyết định của Thủ tướng Chính phủ, 3.353 thông tư và 239 văn bản khác. Trên cơ sở rà soát, từ tháng 02/2025 - 5/2026, Chính phủ đã trình Quốc hội ban hành 116 văn bản, gồm 90 luật và 26 nghị quyết quy phạm pháp

luật (chiếm khoảng 90% số luật, nghị quyết do Quốc hội ban hành); đồng thời ban hành theo thẩm quyền 467 văn bản quy phạm pháp luật, trong đó có 191 văn bản liên quan trực tiếp đến tổ chức và vận hành chính quyền địa phương hai cấp (gồm 146 nghị định và 45 nghị quyết) (Đảng ủy Chính phủ, 2026). Những kết quả này cho thấy, vai trò chủ động của Chính phủ trong hoàn thiện thể chế, bảo đảm cơ sở pháp lý cho việc đổi mới tổ chức bộ máy và nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản trị quốc gia.

Tinh thần kiến tạo còn được thể hiện thông qua việc chuyển mạnh từ cơ chế tiền kiểm sang hậu kiểm, giảm sự can thiệp hành chính trực tiếp vào hoạt động của doanh nghiệp. *Luật Doanh nghiệp*, *Luật Đầu tư* công sửa đổi và các quy định liên quan đã góp phần đơn giản hóa thủ tục hành chính, mở rộng quyền tự chủ của doanh nghiệp và cải thiện môi trường đầu tư, kinh doanh theo hướng công khai, minh bạch và thuận lợi hơn.

(3) *Trong lĩnh vực phân phối*, Chính phủ kiến tạo phát triển giữ vai trò định hướng phân phối và phân phối lại nguồn lực nhằm bảo đảm hài hòa giữa mục tiêu tăng trưởng kinh tế với tiến bộ và công bằng xã hội. Thông qua hệ thống chính sách tài chính, tiền tệ, tiền lương, thuế và an sinh xã hội, Chính phủ vừa tạo động lực cho phát triển kinh tế, vừa điều tiết thu nhập và bảo đảm an sinh cho các nhóm yếu thế. Việc triển khai cải cách chính sách tiền lương đối với cán bộ, công chức, viên chức và lực lượng vũ trang gắn với xây dựng hệ thống an sinh xã hội trên nền tảng số là minh chứng cho vai trò kiến tạo của Chính phủ trong việc nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân; đồng thời, củng cố sự đồng thuận xã hội và bảo đảm phát triển bền vững.

Ở tầm vĩ mô, Chính phủ giữ vai trò trung tâm trong việc duy trì ổn định kinh tế vĩ mô, tạo lập môi trường phát triển ổn định và nâng cao năng lực chống chịu của nền kinh

tế trước những biến động trong nước và quốc tế. Vai trò này được thực hiện thông qua việc hoạch định và tổ chức thực hiện các chính sách phát triển kinh tế - xã hội phù hợp, kịp thời và đồng bộ; xây dựng hệ thống pháp luật minh bạch, thống nhất; hoàn thiện các thiết chế bảo đảm quyền sở hữu, pháp luật về phá sản, thanh toán, tài chính - ngân hàng và các cơ chế kiểm soát thị trường. Đây là những điều kiện quan trọng để hình thành môi trường cạnh tranh lành mạnh, củng cố niềm tin của các chủ thể kinh tế và tạo nền tảng cho tăng trưởng nhanh, bền vững.

Có thể khẳng định, trong mối quan hệ giữa Nhà nước - thị trường và xã hội, Chính phủ kiến tạo phát triển không chỉ thực hiện chức năng quản lý nhà nước mà còn giữ vai trò thiết kế thể chế, điều tiết vĩ mô và tạo lập môi trường thuận lợi để thị trường vận hành hiệu quả, các tổ chức xã hội và người dân tham gia tích cực vào quá trình phát triển kinh tế - xã hội. Đây cũng là yêu cầu quan trọng nhằm xây dựng nền quản trị quốc gia hiện đại, hiệu lực, hiệu quả và phục vụ phát triển trong giai đoạn mới.

3. Một số giải pháp

Thứ nhất, cần tiếp tục hoàn thiện thể chế nhằm xác lập rõ vai trò của Nhà nước, thị trường và xã hội trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Chính phủ cần rà soát, sửa đổi và hoàn thiện hệ thống pháp luật theo hướng đồng bộ, thống nhất, bảo đảm nguyên tắc thị trường giữ vai trò quyết định trong huy động và phân bổ nguồn lực, trong khi Nhà nước tập trung vào kiến tạo phát triển, điều tiết vĩ mô và khắc phục các khuyết tật của thị trường. Đồng thời, cần hoàn thiện khung pháp lý về cạnh tranh, sở hữu, đầu tư, hợp tác công - tư (PPP), dữ liệu số và đổi mới sáng tạo; tiếp tục triển khai hiệu quả các nghị quyết của Đảng về phát triển kinh tế tư nhân, phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số, tạo môi trường đầu tư, kinh doanh minh bạch, ổn định và có khả năng dự báo cao.

Thứ hai, nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản trị quốc gia trên cơ sở đẩy mạnh phân cấp, phân quyền gắn với kiểm soát quyền lực và trách nhiệm giải trình. Sau khi triển khai mô hình chính quyền địa phương hai cấp, cần tiếp tục rà soát chức năng, nhiệm vụ của Chính phủ, các bộ, ngành và chính quyền địa phương theo nguyên tắc “rõ người, rõ việc, rõ thẩm quyền, rõ trách nhiệm, rõ thời hạn, rõ kết quả”. Trung ương tập trung vào hoạch định chiến lược, xây dựng thể chế, điều tiết vĩ mô và kiểm tra, giám sát; địa phương được trao quyền chủ động hơn trong quản lý phát triển kinh tế - xã hội gắn với cơ chế giám sát, đánh giá theo kết quả đầu ra, qua đó, phát huy tính năng động, sáng tạo của chính quyền địa phương và nâng cao chất lượng phục vụ người dân, doanh nghiệp.

Thứ ba, đẩy mạnh cải cách hành chính và xây dựng chính phủ số theo hướng phục vụ và kiến tạo phát triển. Trọng tâm là chuyển mạnh từ tiền kiểm sang hậu kiểm, tiếp tục cắt giảm điều kiện kinh doanh và thủ tục hành chính không cần thiết; lấy mức độ hài lòng của người dân và doanh nghiệp làm thước đo chất lượng hoạt động của cơ quan hành chính nhà nước. Đồng thời, cần xây dựng nền hành chính vận hành trên cơ sở dữ liệu số, bảo đảm kết nối, chia sẻ dữ liệu giữa Trung ương với địa phương và giữa các cơ quan trong hệ thống chính trị; đẩy mạnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo (AI), dữ liệu lớn (Big Data) và các nền tảng số trong hoạch định chính sách, quản lý nhà nước và cung cấp dịch vụ công, góp phần nâng cao tính công khai, minh bạch và hiệu quả điều hành.

Thứ tư, phát huy mạnh mẽ vai trò của thị trường và các chủ thể xã hội trong quá trình phát triển. Chính phủ cần chuyển từ vai trò “làm thay” sang vai trò tạo lập môi trường thuận lợi để doanh nghiệp, các tổ chức xã hội và người dân tham gia sâu hơn vào quá trình phát triển và quản trị đất nước. Tiếp tục mở rộng xã hội hóa trong cung ứng dịch vụ công ở những lĩnh vực khu vực ngoài nhà nước có

đủ năng lực; phát triển các mô hình hợp tác công - tư; xây dựng cơ chế để các hiệp hội nghề nghiệp, tổ chức xã hội, cộng đồng doanh nghiệp và người dân tham gia phản biện, giám sát và đánh giá chính sách ngay từ khâu xây dựng đến tổ chức thực hiện. Qua đó, huy động hiệu quả nguồn lực xã hội, nâng cao chất lượng quản trị và củng cố niềm tin của xã hội đối với hoạt động của Chính phủ.

Thứ năm, xây dựng đội ngũ công chức chuyên nghiệp, đổi mới sáng tạo và có năng lực kiến tạo phát triển. Đây là điều kiện quyết định để hiện thực hóa mô hình Chính phủ kiến tạo. Cần đổi mới công tác tuyển dụng, sử dụng, đánh giá và đãi ngộ cán bộ, công chức theo vị trí việc làm, năng lực thực thi và kết quả đầu ra; tăng cường đào tạo kỹ năng quản trị hiện đại, quản trị số, phân tích dữ liệu và hoạch định chính sách dựa trên bằng chứng. Đồng thời, hoàn thiện cơ chế khuyến khích cán bộ dám nghĩ, dám làm, dám đổi mới, dám chịu trách nhiệm vì lợi ích chung gắn với cơ chế bảo vệ cán bộ thực thi đúng quy định, qua đó, hình thành đội ngũ công chức chuyên nghiệp, liêm chính, phục vụ và kiến tạo phát triển, đáp ứng yêu cầu xây dựng nền quản trị quốc gia hiện đại trong giai đoạn mới.

Thứ sáu, Chính phủ kiến tạo phát triển cần đổi mới quy trình xây dựng và thực thi chính sách theo hướng dựa trên bằng chứng, dữ liệu lớn và kết quả đánh giá tác động, bảo đảm chính sách được ban hành kịp thời, sát thực tiễn và có khả năng thích ứng với những biến động của môi trường phát triển. Đồng thời, cần hoàn thiện cơ chế tham vấn chính sách với cộng đồng doanh nghiệp; các tổ chức xã hội; đội ngũ chuyên gia, nhà khoa học và người dân ngay từ giai đoạn xây dựng chính sách; tăng cường đối thoại công - tư, nâng cao chất lượng phản biện xã hội và mở rộng việc công khai dữ liệu, thông tin phục vụ giám sát, đánh giá chính sách. Bên cạnh đó, cần xây dựng cơ chế phối hợp liên ngành, liên vùng và giữa Trung ương với địa phương trên nền tảng số nhằm bảo đảm tính thống nhất,

đồng bộ trong tổ chức thực hiện, khắc phục tình trạng cát cứ thông tin và chồng chéo trong quản lý. Qua đó, nâng cao chất lượng quản trị quốc gia, củng cố niềm tin của xã hội đối với hoạt động của Chính phủ và phát huy hiệu quả sự tương tác giữa Nhà nước, thị trường và xã hội trong quá trình phát triển.

4. Kết luận

Xây dựng Chính phủ kiến tạo phát triển là yêu cầu khách quan của quá trình hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và đổi mới quản trị quốc gia ở Việt Nam. Trong mối quan hệ giữa Nhà nước - thị trường và xã hội, Chính phủ không chỉ thực hiện chức năng quản lý nhà nước mà còn giữ vai trò kiến tạo thể chế, điều tiết vĩ mô và tạo lập môi trường thuận lợi để các nguồn lực được huy động, phân bổ và sử dụng hiệu quả, qua đó, thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội bền vững. Để mô hình Chính phủ kiến tạo phát triển thực sự phát huy hiệu quả, cần tiếp tục hoàn thiện thể chế, đổi mới phương thức quản trị, nâng cao năng lực điều hành của bộ máy hành chính và phát huy vai trò của thị trường cũng như các chủ thể xã hội trong quá trình phát triển. Đây là cơ sở quan trọng để xây dựng nền quản trị quốc gia hiện đại, hiệu năng, hiệu lực, hiệu quả, góp phần hiện thực hóa mục tiêu phát triển nhanh và bền vững của đất nước trong giai đoạn mới □

Tài liệu tham khảo:

- Đảng Cộng sản Việt Nam. (2026). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIV (Tập I)*. Nxb Chính trị quốc gia Sự thật.
- Đảng ủy Chính phủ. (2026). *Báo cáo số 345-BC/ĐU ngày 09/6/2026 sơ kết 01 năm hoạt động của Chính phủ và chính quyền địa phương hai cấp*.
- Thu Giang. (29/6/2026). *Sơ kết 1 năm vận hành chính quyền 3 cấp: Đo “chất lượng” bộ máy sau sắp xếp*. <https://baohinhphu.vn/so-ket-1-nam-van-hanh-chinh-quyen-3-cap-do-chat-luong-bo-may-sau-sap-xep-102260629174512784.htm>.